

GESCHIEDENIS ALS MEDESPELER

Dit themanummer van *Panopticon* over geschiedenis, strafrecht(spleging) en criminologie staat niet op zichzelf. Het moet worden gezien in samenhang met het boek *Gestalten uit het verleden* dat op hetzelfde moment bij Kluwer Rechtswetenschappen België en de Universitaire Pers Leuven verschijnt. Dit boek bevat de bio-bibliografische portretten van 32 voorgangers in de strafrechtswetenschap, de strafrechtspleging en de criminologie, vanaf VILAIN XIII tot o.a. E. DE GREEFF en A. RACINE, geschreven door een aantal van hun huidige opvolgers. Van elk van deze voorgangers worden leven en loopbaan beschreven, hun oeuvre en de wetenschappelijke en praktische betekenis hiervan, aangevuld met hun bibliografie en een overzicht van de literatuur over hun persoon en werk. Deze bio-bibliografische portretten laten evenwel meer zien dan hun naamgeving suggereert. Ze laten ook iets doorschemeren van de geest van de tijd waarin de hoofdpersonen leefden. Ze belichten de grote thema's die toentertijd hoog op de politieke dagorde stonden en/of het wetenschappelijke discours beheersten. Ze leggen de fundamenteën bloot waarop de tegenwoordige organisatie van de strafrechtspleging en de actuele beoefening van de strafrechtswetenschap en de criminologie rusten. Maar, inderdaad, dit allemaal vanuit een biografische invalshoek. Met alle beperkingen vandien.

Een van deze beperkingen is zeker dat de samenhang en het verloop van wat er in een bepaalde epoeche is gebeurd, ook los van bepaalde hoofdrolspelers, niet voldoende tot hun recht kunnen komen. Om deze leemte op te vullen is aan enkele auteurs gevraagd om in bijdragen aan dit themanummer, dus complementair aan het genoemde boek, 2 cruciale periodes in de geschiedenis van de strafrechtspleging, de strafrechtswetenschap en de criminologie in hun geheel te belichten: de Verlichting en de Franse Tijd enerzijds en de ontwikkelingen rond 1900 anderzijds. Het eerstgenoemde tijdvak wordt behandeld door D.M.J. VAN DEN AUWEELE, gewoon hoogleraar aan de K.U. Leuven, het laatstgenoemde door F. TULKENS, gewoon hoogleraar aan de Université Catholique de Louvain.

Zonder op de inhoud van hun artikelen al te zeer te willen vooruitlopen, mag er hier toch de aandacht op worden gevestigd dat beide schrijvers het aangegeven tijdsbestek elk op hun manier te buiten zijn gegaan. En gelukkig maar! Zeker niet alleen omdat zodoende nog meer en beter de grote lijnen in beeld worden gebracht van de geschiedenis die mede door de 'gestalten uit het verleden' is geschreven. Maar ook omdat op deze manier de stereotype beelden die er bestaan omtrent de rol van de Verlichting in het strafrechtelijke en crimineel-politieke denken en omtrent de betekenis van de Sociaal Verweer-beweging onderuit worden gehaald. D.M.J. VAN DEN AUWEELE neemt ons mee naar de Renaissance van de XIIe eeuw en laat zien dat veel van wat in de Verlichting over de beginselen van een behoorlijke strafrechtspleging werd beweerd, reeds terug te vinden is in de ideologie van die Renaissance. F. TULKENS op haar beurt confronteert ons, via haar analyse van de invloed die de Sociaal Verweer-beweging in eigen land op de strafrechtelijke dogmatiek en de organisatie van de strafrechtspleging heeft gehad, met de vraag

wat wij, een eeuw later, aan moeten met de erfenis van de Sociaal Verweer-beweging, nu de verzorgingsstaat, die mede door haar toedoen tot stand kwam, van alle kanten onder druk staat en het op een aantal plaatsen al duidelijk aan het begeven is. Men zou het ook zo kunnen zeggen: beide bijdragen tonen opnieuw aan dat er inderdaad in zekere zin geen geschiedenis bestaat, in de zin van hetgeen er *geschied* is, voorbij is, af, afgelopen is. Wat er in het verleden is gebeurd, kan en moet voortdurend worden her-lezen, opnieuw geïnterpreteerd, ook met het oog op het heden en de toekomst.

Deze conclusie brengt mij tot de derde en laatste bijdrage aan dit themanummer, die van H. DIEDERIKS, hoofddocent aan de Rijksuniversiteit te Leiden. Als het immers waar is dat we het verleden niet kunnen laten rusten – ook niet in de vorm van de denkbeelden die we ervan hebben – dan moet er blijvend worden geïnvesteerd in de beoefening van de geschiedwetenschap, óók ten aanzien van de onderwerpen die de lezerskring van *Panopticon* vooral interesseren. In de voorbije jaren is er zeker wel het nodige tot stand gebracht. Aan diverse universiteiten hebben ettelijke mensen zich in ieder geval veel moeite getroost om van het verleden *levend* verleden te maken. Maar met anderen ben ik van mening dat er niet genoeg is gebeurd en dat er meer dient te worden gedaan. De verschijning van *Gestalten uit het verleden* en dit themanummer over *Geschiedenis, strafrecht(spleging) en criminologie* vormt het sprekende bewijs van deze opvatting. H. DIEDERIKS zet in zijn bijdrage uiteen op welke wijze en in welke richtingen het onderzoek van de sociale geschiedenis van de criminaliteit, het strafrecht en de strafrechtspraktijk is geëvolueerd, vooral aan de hand van de ontwikkeling terzake in Nederland. Hij laat op deze wijze zien welke onuitputtelijke rijkdommen in die geschiedenis opgetast liggen en maakt zo op zijn eigen manier duidelijk dat schatgraven in het verleden geen onnutte bezigheid is.

Ik op mijn beurt wil vanaf deze plaats die boodschap tot slot graag de kant van de financiers van het wetenschappelijk onderzoek in en rond de Ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie uit sturen. Het valt allicht te begrijpen dat zij de beschikbare financiële middelen investeren in onderzoek m.b.t. kwesties die voor hun beleid, *hic et nunc*, relevant zijn. Afgezien van de manier waarop dat gebeurt: daar zijn goede redenen voor! Maar óók zij zouden de historische betrekkelijkheid van wat zij pogen te bereiken in het oog moeten houden. En dus niet alleen onder ogen moeten zien dat hetgeen zij verrichten vergankelijk is, maar ook moeten beseffen dat hun arbeid intrinsiek is verweven met wat hun voorgangers al dan niet hebben verwezenlijkt. Voor hen geldt dus evenzeer wat voor wetenschappers geldt: hun werk, en zeker het betere deel daarvan, is in wezen vaak niet meer dan een discours, soms een gevecht, met het verleden. Het zou ook hen dus wat waard moeten zijn om deze onoverwinnelijke medespeler en, bij vlagen, tegenspeler beter te leren kennen.

Cyrille FIJNAUT
8 november 1993